

Sjećanja koja čine povijest - Razgovor s Ivicom Maštrukom, veleposlanikom SFRJ u Vatikanu i hrvatskim veleposlanikom u Italiji, Grčkoj i Sloveniji

TVRTKO JAKOVINA

Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, Zagreb, Republika Hrvatska

U nizu priloga o istaknutim osobama iz javnoga života, koji su obilježili događaje iz suvremene povijesti, objavljujemo razgovor s dr. sc. Ivicom Maštrukom. Riječ je o razgovoru koji je priredio dr. sc. Tvrtko Jakovina u sklopu niza «Sjećanja koja čine povijest».

Ključne riječi: suvremena hrvatska povijest, diplomacija, Sveta Stolica

Ivica Maštruko (Ugljan 1940.) u diplomaciju je došao s mjesta profesora sociologije religije i sociologije politike na Filozofskom fakultetu u Zadru (gdje radi od 1979.). Jugoslavenskim veleposlanikom u Vatikanu imenovan je 1989. Od neovisnosti Hrvatske, veleposlanik je RH u Republici Italiji, Grčkoj i Republici Sloveniji. Savjetnik ministra vanjskih poslova RH je od 2000. godine, a pomoćnik savjetnika predsjednika Stjepana Mesića za unutarnju politiku od 2001. do 2003. Trenutno je savjetnik Predsjednika Republike za vanjsku politiku. Maštruko je diplomirao 1965. na Filozofskom fakultetu u Zadru, magistrirao 1974. na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu (Teorija ateizma i religija), a doktorirao 1980. na Fakultetu za sociologiju, političke znanosti i novinarstvo u Ljubljani, Slovenija. Usavršavao se u Salzburgu, sudjelovao na nizu međunarodnih socioloških kongresa. Autor je nekoliko knjiga i velikog broja studija, član međunarodnih udruga sociologa religije. Nakon fakulteta isprva radi kao novinar *Narodnog lista*, potom je stručni suradnik u Općinskom komitetu Saveza komunista Hrvatske, a od 1972. do 1974. direktor i glavni urednik RTV centra Zadar. S te je dužnosti izabran na dužnost predsjednika Izvršnog vijeća (1974. - 1978.), a onda predsjednika Skupštine općine Zadar (1978. - 1982.). Po nacionalnosti je Hrvat, oženjen i otac dvojice sinova.¹

¹ Razgovori s Ivicom Maštrukom vođeni su u Zagrebu 7. i 17. rujna 2004. Osnovni biografski podaci www.predsjudnik.hr, pristup ostvaren 17. rujna 2004.

Je li slučajno što su svi jugoslavenski veleposlanici pri Svetoj Stolici Hrvati ili Slovenci?

Nije mi poznato da su na saveznoj razini obavljani razgovori ili da je donesena formalna odluka, ali činjenica jest da je prvi veleposlanik nakon ponovne uspostave diplomatskih odnosa bio iz Hrvatske, profesor talijanskog jezika Vjekoslav Cvrlje,² nakon toga Slovenac Kolman, pa je opet bio red na Hrvatskoj. Nakon određenih problema oko dobivanja suglasnosti za veleposlanika Branicu i nekog vremena kada nemamo veleposlanika, poslan je Hrvat Zdenko Svete, zatim Zvonko Stenek iz Bosne i Hercegovine, pa Štefan Cigoj, Slovenac i posljednji ja.

Koliko mi je poznato dana je primjedba na moju kandidaturu i to na sjednici Saveznog izvršnog vijeća. Procedura je tekla tako da je određena republika dobila svoje mjesto u ukupnoj kvoti veleposlanika. Nakon procedure u republici njezino je predsjedništvo podnosilo prijedlog Saveznoj vladi koja je to potvrđivala nakon dobivene suglasnosti svih republika. Predsjednik Predsjedništva SR Hrvatske u moje je vrijeme bio Ivo Latin. S obzirom na to da je u proceduri predviđeno da se nakon što Vlada da prijedlog, o svakom kandidatu za veleposlanika raspravi i u pojedinim republikama, u toj je proceduri postavljena primjedba načelne naravi u Srbiji. Pitalo se postoji li razlog što su veleposlanici pri Svetoj Stolici uvijek iz Hrvatske ili Slovenije. Odgovor Saveznog sekretarijata za vanjske poslove bio je da nema načelnog razloga da veleposlanici ne budu iz drugih republika, da je predloženi kandidat Ivica Maštruko, a da ako oni imaju drugi prijedlog, on se može razmatrati ne samo na načelnoj, već i konkretnoj razini. Odgovor je bio da Srbija na Maštruko nema primjedbi. Načelno je srpska primjedba bila utemeljena, jer Vatikanu nije bitno koje je vjere veleposlanik, sve dok predstavlja svoju vladu. Doduše, slična postignuta suglasnost da se na neka mjesta šalju ljudi određene nacionalnosti ili određenog religijskog podrijetla postojala je i za neka druga mjesta. Slično se radi i u drugim zemljama, i na taj način se želi "podilaziti" vlastima nekih zemalja. Često se to radilo s Izraelom, premda sam u razgovorima s izraelskim veleposlanicama u Vatikanu čuo da je to ipak malo "prenisko", jer da njih doista ne zanima da imaju jednog Židova ili katolika više u Jeruzalemu ili Vatikanu, već žele profesionalca.

Npr. Indija čak i propisom ne smije za veleposlanika pri Svetoj Stolici slati katolika, jer se postavlja pitanje njegove lojalnosti. Nije slučajno da Amerikanci jedan mandat šalju veleposlanika katolika, a onda protestanta. To isto rade i Nijemci i Kanađani, ali ako je veleposlanik katolik, drugi je čovjek veleposlanstva obvezno protestant. Britanci uvijek šalju anglikanca, drugi je čovjek katolik iz Škotske, a treći je Židov.

² Diplomatski odnosi FNRJ i Vatikana prekinuti su 5. prosinca 1952. godine, a ponovno uspostavljeni 25. lipnja 1966. Opširnije o tome vidjeti: Vjekoslav CVRLJE, *Vatikanska diplomacija*, Zagreb 1992.

Kako funkcioniraju dva diplomatska kora u Italiji? Jesu li oni posve odvojeni?

Oni moraju biti odvojeni, kao i zgrade u kojima se trebaju nalaziti. Nije predviđeno ni da diplomatska predstavništva u Italiji i Vatikanu budu u istoj zgradi s dva odvojena ulaza. Lateranskim ugovorima koje je potpisala Sveta Stolica i talijanski diktator Mussolini 1929. odlučeno je da diplomati pri Vatikanu uživaju pun imunitet kao i ostali diplomati akreditirani u Kraljevini Italiji. I ta je formulacija još uvijek upisana u putne isprave. Recimo, nuncijatura Sv. Stolice pri Italiji je u golemoj, sjajnoj vili, ali je biti nuncij u Italiji daleko bolje, lakše i sa životnog i radnog stajališta daleko prihvatljivije nego biti veleposlanik Italije pri Svetoj Stolici, zato jer Veleposlanstvo Italije pri Vatikanu ima golemo osoblje i jer obavlja sve administrativne poslove za sva veleposlanstva pri Svetoj Stolici od diplomatskih privilegija, oslobođenja od poreza, oslobođenja od taksa u Italiji itd. Državno tajništvo Vatikana je malo i ono se ne bavi takvim tehničkim detaljima.

Kako je u tome svjetlu bilo organizirano predstavništvo SFRJ u Italiji i pri Svetoj Stolici?

Jugoslavensko predstavništvo, osim formalno, nije poštovalo ove uzuse. Osamdesetih godina je zbog štednje odlučeno da se uredi veleposlanstva pri Svetoj Stolici ukinu, a oni su stvarno preseljeni u zgradu Veleposlanstva SFRJ u Italiji. To je bilo jedno od većih jugoslavenskih veleposlanstava, dok je vaticansko bilo jedna od manjih. Osoblje Veleposlanstva SFRJ u Vatikanu činio je veleposlanik, jedan diplomat, vozač i tajnica, Vojvođanka, ali s talijanskim državljanstvom, pa je ona bila tretirana kao "mjesno osoblje". Svi ostali poslovi, financijski i tehnički, obavljali su se preko Veleposlanstva SFRJ pri Republici Italiji. Mi smo imali četiri prostorije. Međutim, kako to formalno nije smjelo biti tako formalno je kao zgrada ureda i sjedišta veleposlanika bilo prijavljeno sjedište veleposlanika pri Svetoj Stolici. Ono je pred talijanskim vlastima i Vatikanom figuriralo kao veleposlanstvo i rezidencija. A bio je to jedan četverosobni stan na adresi Via Antonio Gramsci 36. Rezidencija je bila na drugoj strani stambenog bloka, nekoliko minuta od zgrade Veleposlanstva SFRJ u Italiji i gura ureda u ulici Via dei Monti Parioli 20.

Naime, zgrada, Veleposlanstvo SFRJ pri Republici Italiji s pripadajućim terenom nekada je bila vlasništvo člana Velikog fašističkog vijeća, koji se sukobio s Mussolinijem. Onda je iznajmljena NDH, ali za jednu liru najma. Nakon rata, tamo se, koliko mi je poznato, najprije uselila Vojna misija. Tek od pedesetih godina SFRJ je postao i formalni vlasnik te velike zgrade. Kasnije su prodavani dijelovi kompleksa i kupovani stanovi na ime pojedinih djelatnika. Tako se događalo da bi u stanu koji je formalno glasio na ime vojnog izaslanika od prije 15 godina, živio njegov nasljednik itd.

Rezidencija veleposlanika SFRJ u Italiji bila je odmah do zgrade veleposlanstva, odijeljena jednim zidom. Ona je bila velika, pa je jedan stan u toj zgradi dugo vremena služio i kao rezidencija veleposlanika Jugoslavije pri UN-ovoj Organizaciji za hranu i poljoprivredu (FAO, Food and Agriculture Organization). Kada se to mjesto ukinulo, onda je drugi čovjek veleposlanstva živio u tom, gornjem, stanu u rezidenciji.

Tko je u to vrijeme veleposlanik SFRJ u Italiji i kakvi su bili Vaši službeni i privatni odnosi?

Duško Štrbac, Srbin iz Bosne, diplomat. Kolokvijalno su ga zvali Dule Dragstor. On je stalno bio u uredu i njegov ured je bio stalno otvoren, otuda "dragstor". Njegova komunikacija s vlastima u Italiji nije bila posebno uspješna, ali imao je nekoliko vrlo vještih operativaca. Na primjer, u to je vrijeme za kulturu i odnose s javnošću bio zadužen Žarko Božić, zagrebački novinar. Božić je bio u rangu savjetnika. U vrijeme SFRJ i stalni dopisnici pojedinih listova i dopisnici TANJUG-a imali su financijski status jednak statusu diplomatskog savjetnika. Plaće nisu nikada bile posebno visoke iako puno veće nego u zemlji.

Ja sam povremeno, iako rijetko, komunicirao sa Štrbcem. Imao sam puno tješnje odnose s knjigovodstvom, eventualno konzulatom i po ljudskoj osnovi sa Žarkom Božićem. Nekada je, navodno, bio običaj da na nekim sastancima, kolegijima Veleposlanstva pri Republici Italiji bude prisutan i veleposlanik pri Sv. Stolici, ali ja ni na kakve kolegije nisam odlazio. Komunicirao sam samo kad su se pojavili problemi financijske, tehničke naravi. I sretno smo se dva puta godišnje na primanjima koje sam pripremao ja ili on. Ni ljudsku, pa ni neku službenu komunikaciju nismo imali. Nismo vjerojatno radili na istoj frekvenciji. Nikad nisam uspostavio ni poseban odnos s ostalim osobljem u veleposlanstvu.

Kako ste Vi surađivali s vašim osobljem?

Moj drugi čovjek nije bio tamo cijelo vrijeme, jer se on mijenjao na pola mandata, kako bi veleposlanstvo imalo kontinuitet. Kad sam ja došao zatekao sam čovjeka koji je dvije godine bio tamo s Cigojem. Bio je to Davor Rako, sin diplomata Hrvata, drugi tajnik Veleposlanstva, star tridesetak godina, odrastao u diplomatskom okružju, dobar, finih manira. On je otišao 1991. godine i već tada je na njegovo mjesto imenovan jedan profesionalni diplomat Slovenac, koji je trebao doći iz SSIP-a. To se malo odužilo i on na kraju nije ni došao, jer su Slovenci opozvali sav svoj diplomatski kadar. Ostao sam sam jer nitko novi nije poslan.

Vozač je formalno bio i moj pratitelj. Bio je to Blagoje Đurović, tada pred mirovinom, čovjek lošeg vida, a imao je slabu kičmu, pa se teško saginjao... Bio je, međutim, dobrodušan, čovjek kojeg pamtim po ljubaznosti. Radio je u više veleposlanstava i bio je korektan. Pokazao je sjajnu ljudsku lojalnost prema meni nakon smjene.

S obzirom na obvezu odvajanja ureda veleposlanstava u Italiji i Vatikanu, gdje ste primali stranke i održavali službene sastanke?

Službenih sastanaka u uredu nije bilo, jer formalno tamo nisu mogli ni biti. Sastanke i posjete imao sam u stanu, rezidenciji. Otišli bismo Blagoje i ja tamo, on bi sačekao gosta, a moja supruga bila bi u drugom dijelu stana. Blagoje bi čekao pred ulazom i doveo ih do salona rezidencije.

Znači da Vi osobno pišete službene zabilješke o tijeku sastanka?

Da, uglavnom. Nekad, dok je drugi tajnik bio tamo, on bi bio pozvan i on bi napisao bilješku.

Je li bio običaj da se prilikom dolaska u Vatikan Vama javljaju neki naši svećenici, posjetitelji? Kakva je komunikacija s hrvatskim i slovenskim svećentvom u Vatikanu?

Moram reći da sam u početku imao teškoća s nekim svećenicima. Ne prema meni osobno, već prema veleposlaniku Jugoslavije. Sadašnji mostarski biskup Ratko Perić bio je na čelu Zavoda svetog Jeronima i s njim sam se dopisivao vrlo oštro, čak polemično, jer sam htio formalno posjetiti Zavod, što je on odbijao, a ja sam inzistirao na formalnoj razini.

Obavještavate li Beograd o svim detaljima poput ovoga i sličnih?

Ne uvijek i ne sasvim. Beograd nije bio zainteresiran za detalje niti sam smatrao potrebnim o tomu izvještavati. Izvještavao sam o onim detaljima koji su bitni za funkcioniranje službe. Kasnije, međutim, 1991. uspostavili smo kontakt sa Zavodom sv. Jeronima i tamo sam odlazio. Neki od svećenika iz slovenskog kolegija ili biskupi, npr. moji poznanici iz Zadra, odazivali su se i dolazili na ručke i večere. Ja sam s dijelom biskupa i fratara koristio društveno-socijalnu metodu i pozivao ih na objede. Tako da je gostilna/gostionica kod "sv. Ivica" bila kontinuirano u pogonu. Sve je uvijek kuhala moja supruga. Kako sam tada imao 800.000 lira mjesečno za poslugu, ispmoć u rezidenciji, imao sam honorarno zaposlenu jednu osobu koja je dva puta tjedno čistila i ponekad servirala večeru ili ručak.

U pismu koji ste uputili podtajniku u SSIP-u Sultanoviću 1. siječnja 1992., nakon što je on zatražio da podnesete ostavku, stoji da ne dobivate depeše? Kako je tekla komunikacija s Beogradom?

Slanje svih bilježaka koje bih pisao, jer faksa tada još nema, obavljalo se tako da bih ja napisao bilješku, predao tajnici koja bi je nosila šifrantima na katu. Radioveza je postojala dva puta dnevno, u 11 i 17h i tom vezom slana je Beogradu. Ako bi bilo nešto posebno, onda bi šifranti tražili posebno uspostavljanje veze s Beogradom u bilo koje drugo vrijeme. Depeše bi se tada hitno slale. To je zajednička veza i za Italiju i Vatikan. Depeše povjerljive prirode imale su posebnu kategorizaciju i mogle su se čitati samo u sobi kod šifranta i nisu se smjele iznositi iz te sobe. Od druge polovice 1991. prestao sam dobivati povjerljive depeše. I dalje sam dobivao samo ono što je otvoreno, ali ne analize, procjene, stajališta Predsjedništva SFRJ...

Jesu li postojali neki drugi, srpski diplomati koji tada lobiraju u Vatikanu?

Ne, nitko. Ja sam jedino osjetio da ne znam za neke događaje u zemlji i ministarstvu. Naravno da to koincidira s mojim stajalištima iznesenim u javnosti, od ljeta 1991. i javnim istupima u Italiji na nekoliko tribina. U Milanu i Padovi sam na tamošnjim sveučilištima govorio o zločinima Ratka Mladića. Predavanje u Milanu počeo sam tako da sam na ploči napisao ime

Mladić i tražio od publike da ga zapamte, jer je to budući ratni zločinac. Generalštabu sam, nakon rata u Sloveniji, poslao brzojav u kojem pišem da ima jedan častan izlaz, a to nije samo ostavka. Naravno da se nakon takvih mojih izvještaja pojačala sumnja prema meni.

Kako je izgledalo biti jugoslavenski veleposlanik u Vatikanu 1991. godine?

Devedeset prva godina bila je godina intenzivnih diplomatskih aktivnosti. Prije svega jer su se naslućivale odluke o priznanju Hrvatske i Slovenije i jer su se predsjednici svih tadašnjih republika okretali prema vatikanskoj diplomaciji kako bi dobili potporu za svoja stajališta. Tu nije bilo razlike između Slovenaca i Hrvata, osim u pristupu i načinu razgovora i argumentiranju. Bilo je vrlo lako riješiti da ih Papa primi. Svi koriste posjet Italiji da bi vidjeli i Papu. Protokolarno, posjete dogovaram ja, sve to radi Veleposlanstvo SFRJ. Osim prvog posjeta Tuđmana Vatikanu, koji je vjerojatno dogovarao kardinal Kuharić, svi se posve oslanjaju na veleposlanstvo, iako je i taj posjet bio uz suradnju i obavještavanje dopisima moga veleposlanstva. Moram reći da je već u petom mjesecu uslijedio posjet makedonskog predsjednika Kire Gligorova, kada se slavio sv. Ćiril. Potom dolaze Tuđman i Kučan, pa bosanskohercegovački predsjednik Izetbegović. Tuđman je početkom listopada došao još jednom. I jugoslavenski diplomati, prije svega Budimir Lončar, dolaze u Vatikan.

Obično se veleposlaniku događa da se s Papom susretne dva puta; te godine sam Papu viđao svako malo. Kada sam kod Ivana Pavla II. došao s predsjednikom Kučanom, Papa se okrenuo prema meni i upitao me: "Što Vi radite ovdje, vi niste Slovenac?" Ja sam odgovorio da nisam Slovenac, da samo pratim Kučana, ali da će me vidjeti još samo jednom. Papa je pitao zašto, a ja sam odgovorio da će to biti kada dovedem predsjednika Slobodana Miloševića kao posljednjeg od svih predsjednika Republika. Međutim, Milošević jedini nije tražio prijam i nije došao.

Kad ste se prvi put susreli s demokratski izabranim vlastima u Zagrebu?

Moj prvi službeni susret s Tuđmanom bio je na Dan borca 4. srpnja 1990., neposredno nakon izbora. Tada smo razgovarali o mom poslu u Rimu. Susretao sam se s Tuđmanom i kasnije za vrijeme svakog od mojih boravaka u Zagrebu, a zatim i prigodom njegova dva posjeta Rimu i Vatikanu 1991. Kada je zatraženo da se pismeno izjasnimo svi koji radimo u saveznoj službi i stavimo na raspolaganje Hrvatskoj, odgovorio sam da se ne stavljam nikome na raspolaganje nego da ostajem hrvatski kadar, kao što sam i dotad bio. Tuđmanu sam i početkom prosinca rekao da se ne želim povući iz Vatikana, jer ću tako prekinuti vezu Hrvatske s Vatikanom. Kad "zavidam" ploču Veleposlanstva RH u Vatikanu, onda ću ga, rekao sam, obavijestiti i odlučiti o mom daljnjem poslu.

Kakve su bile reakcije na posjetu predsjednika Tuđmana?

Prvi posjet predsjednika Tuđmana i reakcije koje su mi prenijeli iz krugova bliskih Papi nisu bile povoljne jer je Tuđman bio orijentiran da govori o drugima kritički, a da ne izlaže stajališta Hrvatske. Drugi posjet u listopadu

mjesecu bio je posve drukčiji, jer je tada govorio ono što je Papi bilo ugodno čuti, da su on i Hrvatska za mir, pa mir, mir i mir izloživši stajališta Hrvatske kao jedne normalne europske države. Tuđman je u posjete dolazio s malim brojem ljudi, liječnikom, Hrvojem Šarinićem, šefom protokola, suprugom. Ja sam obaviješten o datumu posjeta od Šarinića, tjedan dana prije dolaska telefonirao sam Vatikanu i posjet je razmjerno lako uređen.

Kada je hrvatsko izaslanstvo došlo u Rim, sudjelovao sam tijekom razgovora s Cossigom i nekim drugim talijanskim političarima, a onda se rastao kako bih dogovorio sve detalje protokola posjeta Svetoj Stolicu. Došao sam doma, a oko 18 sati su me nazvali iz Tajništva Sv. Stolice i pitali bi li predsjednik Tuđman došao i do kardinala Sodana. Prihvatio sam bez razmišljanja i tek onda otišao do restorana u kojem je Tuđman večerao. On se, naravno, složio da se i taj posjet ostvari. Komunikacija o svim tim pojedinostima ide preko mene.

Tijekom razgovora s Papom slovenski je predsjednik Kučan ostavio najbolji dojam, jer je od samog početka zastupao jasno stajalište. Izetbegović je također bio jasan, ostavivši na Ivana Pavla II. snažan dojam koji je sadržavao stajalište da BiH ne može opstati bez prisutnosti svih triju naroda, što je prilično čvrsto argumentirao. To je za Svetu Stolicu bilo vrlo prihvatljivo. Na samom kraju posjeta Izetbegović je Papi predao najnoviji prijevod Kurana, što je prihvaćeno sa simpatijama.

Mislite li da je Vatikan u nekim kombinacijama zapravo želio sačuvati Jugoslaviju?

Ono što sa sigurnošću mogu tvrditi jest da do rata u Sloveniji Sveta Stolica zastupala stajalište da nema ni razloga ni potrebe i da su protiv bilo kakvog oblika nasilnog raspadanja Jugoslavije. U to sam vrijeme imao osjećaj da bi Vatikanu uz nešto drukčije uređenje i drukčiji oblik odgovaralo postojanje Jugoslavije, pogotovo u političkom pluralističkom uređenju. Dok je na Papina stajališta utjecao kardinal Cassaroli, ovakva su stajališta o očuvanju Jugoslavije bila snažna.

Koliko stupnjeva prilikom posjete Papi postoji?

Postoje tri razine posjeta i ovisno o razini postoji i obveza odijevanja. Prvi je normalni, radni susret i odijevanje je klasično, tamno odijelo i to je sve. Svi navedeni posjeti bili su takvi. Supruge su također odjevene decentno. One predsjednika iz katoličkih republika često nose veo, ali to vatikanski protokol ne traži. Druga je razina službeni posjet. Predsjednik Mesić bio je u takvom posjetu, kada je postrojena švicarska garda, zatim se ide dizalom do dijela palače gdje je Papa, a tu su prefekti papinske palače i Papa. Treća je razina državni susret, posjet, ali to je samo uzvratni posjet Papi ili je prethodno već dogovoren uzvratni posjet Pape toj državi. Tada se traži frak (takav je bio Titov posjet), s odlikovanjima... Tada je švicarska garda i u dvoranama, poštuju se sve vrste formalnosti. Za vrijeme posjeta okrunjenih glava uobičajeno je da se predstavlja i diplomatski zbor okrunjenom šefu drža-

ve i tada smo svi mi odjeveni u frak. Frak je uobičajena odjeća i za vrijeme misa koje predvodi Papa, za Božić, Uskrs, prilikom posvećenja novih biskupa i kardinala.

Kada se s Papom razgovara u četiri oka?

Obično je šef delegacije u četiri oka s Papom. U slučajevima kada su Papi dolazili posjetitelji iz bivše Jugoslavije prevodilac je obično bio nadbiskup Eterović. Nakon razgovora ulazi pratnja, veleposlanik, član obitelji, koji se prvi predstavlja Papi, a onda ulaze i ostali članovi delegacije. Potom se stoji još nekoliko trenutaka, uruče se medalje odgovarajuće godine pontifikata, srebrne, zlatne ili brončane, što ovisi o kategoriji prisutne osobe. Medalje su tiskane s brojem i u ograničenim primjercima. Supruge obično dobiju sedefnu krunicu, kao i malodobna djeca. Nakon toga šef delegacije prepriča veleposlaniku osnovne teme razgovora, nakon čega se sastavlja bilješka, koju potpisuje veleposlanik. Nije uobičajeno da se nakon razgovora s Papom novinarima prepričava što je Papa rekao. To se ne odobrava - interpretirati papinske riječi. Obično se iznosilo ono što je predsjednik rekao Svetom Ocu. U našim slučajevima to se nije posve poštovalo jer su se papinska stajališta nastojala interpretirati u skladu s interesima Republike.

Koliko ste vjerovali onome što su Vam prenijeli jugoslavenski vođe?

Imao sam apsolutno povjerenje u ono što su mi rekli i Gligorov i Izetbegović, s kojim sam dugo lutao Rimom, isto tako i u Kučana. Možda je prilikom prvog Tuđmanovog posjeta bilo skepse prema meni, ne bih rekao nepovjerenja, već blagog opreza. Prilikom drugog posjeta to je posve nestalo. Mislim da su svi bili posve iskreni.

U to je vrijeme i kod Kučana i Tuđmana, bez obzira na rasprave o konfederaciji, bilo vidljivo stajalište obojice da dolazi do osamostaljenja, bez obzira na pregovore. Kučan je imao stajalište da je Jugoslavija završena priča i da Slovenija može funkcionirati kao samostalna država. Gligorov je bio oprezan i osjećao se strah od moguće ratne opasnosti i prelijevanja opasnosti u Makedoniju. Izetbegović još nije bio uvjeren da će doći do bilo kakvog krvavog obračuna. Ono što je bilo rečeno više puta bilo je Izetbegovićevo mišljenje da sa Srbima treba pronaći rješenje, da bez njih nema BiH. Mislio je valjda da će tim stajalištima olakšati postojanje BiH kao unitarne države. On je svoja stajališta, i to se osjećalo, zaista i promišljao i zastupao.

Na koji se način informirate o događajima u Jugoslaviji početkom devedesetih?

Informacije zbog prometnih veza dobivam sa zakašnjenjem ili u Tanjugovim biltenima. Faksova tada još nije bilo. Vatikan je tu u neizmjerljivoj prednosti pred svim svjetskim diplomacijama. Od bilo kojeg su župnika mogli dobiti bilo kakvu informaciju, bio je dovoljan jedan telefonski poziv. Ja sam trebao tražiti mišljenje od jednog, drugog ministarstva pa onda natrag, tako da je to trajalo pet, šest dana najmanje. Tako je svako veleposlanstvo u odnosu na Vatikan bilo hendikepirano.

U Papinoj ste blizini i tijekom ljeta 1990. i 1991.

U praksi je Sv. Stolice i Vatikana od srednjeg vijeka da se u kolovozu ide na odmor ad aquas. Ovisno o Papinu zdravlju, ide se u Castel Gandolfo i tamo se obično dugo boravi. Zbor diplomata se rijetko tamo okuplja. U dvoranama u prizemlju, gdje je nama otvoren pristup, prostor je za koncerte. Kako sam ja zbog stanja u Jugoslaviji ljetne praznike 1990. i 1991. proveo u Italiji, bio sam na nekoliko koncerata raznih simfonijskih orkestara, koji su mi, moram reći, ostali u vrlo ugodnom sjećanju. Ne samo zbog prostora u kojem se to događalo, već i kvalitete glazbenika. Sve su to bili svjetski majstori.

Kako je tada izgledao Vaš položaj pri Svetoj Stolici u drugoj polovici 1991.?

Komunikacija s diplomatskim zborom je normalna, ja im prenosim svoja stajališta i službena stajališta. Isto je i s Državnim tajništvom Vatikana. Izlažem argumentaciju Predsjedništva, ali i svoju. Nisam postupao, moram priznati, sasvim u skladu s nekom profesionalnom etikom, već je prevladao ljudski, osobni stav. Nastojao sam korektno prenositi stajališta Predsjedništva i svoja osobna, koje sam strogo dijelio. Kad sam vidio da je nastao prekid komunikacije, u rezidenciji sam montirao faks, koji bih na večer ukopčao na telefonsku liniju i neke od bilježaka, znajući da su prekinute veze Beograda s Ljubljanom i Zagrebom, slao sam tim dvjema republikama. Tim faksom se do kraja studenog koristio i Iztok Simonit[t]i, drugi čovjek veleposlanstva u Italiji, Slovenac. On je nekada koristio moje zabilješke, a ja njegove.

Jeste li tada, zbog dvojne uloge koju ste imali, primijetili nekorektno ponašanje nekih veleposlanika, Vaših kolega?

Ne, imao sam sjajnu komunikaciju sa svima, pa i s tadašnjim američkim veleposlanikom, a bio sam svjestan da su im razgovori sa mnom važni kako bi napisali bilješke. To su radili svi veleposlanici. Tih mjeseci bio sam u stalnoj komunikaciji s europskim veleposlanicima i američkim kolegom Meladyjem. Južnoamerikanci su pokazivali mali ili nikakav interes.

Čude li se oni ponašanju Svete Stolice u odnosu na priznanje Slovenije i Hrvatske?

Devedesetih su u Hrvatskoj euforično primjećivali angeluse u kojima Papa pozdravlja "drage Hrvate" okupljene na Trgu svetog Petra, iako se isto događalo i šest ili osam godina ranije. Nesumnjivo je, međutim, da je do kraja šestog mjeseca 1991. Sveta Stolica u svim službenim istupima podržavala i zastupala jedinstvo Jugoslavije. U čitavoj komunikaciji, formalnim iskazima i slično, tražilo se zadržavanje jedinstva zemlje. Tek nakon rata u Sloveniji u Vatikanu i javno dolazi do promjene i značajnijeg zaokreta, da bi u rujnu simpatije bile još naglašenije, a krajem studenoga, mislim 26. studenoga, i formalizirane u jednom dokumentu, na jednom hitnom sastanku koji je u neuobičajeno vrijeme na jedan neuobičajeni način za Vatikan sazvao u 20h monsijor Jean-Louis Tauran, tajnik za odnose s državama. Pozvao je na

sastanak sve veleposlanike zemalja članica Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji i predao nam dokument u kojem je službena argumentacija za priznavanje Slovenije i Hrvatske, uz zamolbu da se o tome izvijeste vlade i u roku od deset dana priopće Svetoj Stolici mišljenje o mogućnosti priznanja Hrvatske i Slovenije do kraja godine. Zatražena je apsolutna diskrecija.

Nakon što je kardinal Angelo Sodano dao uvodno slovo, a Tauran obrazložio, govorilo je nas sedam-osam veleposlanika. Moguće rezerve u slobodnoj raspravi izrazili su veleposlanici Poljske, Slovačke i Italije. Rekao sam tada da se nalazim u situaciji u kojoj mi je teško govoriti jer sam veleposlanik zemlje koja praktično više ne postoji, ali da moram zatražiti da se vlada u Beogradu delegitimizira, jer država više nema savezna tijela. Tada sam situaciju ilustrirao stanjem u zemlji, čak i osobnim primjerima, prilikama u Zadru. Moj je govor bio popraćen tišinom. Neki su mi kasnije čestitali.

Koga i kako izvještavate o ovom potezu Vatikana?

Iste sam večeri poslao bilješku s kopijom onoga što mi je uručeno SSIP-u u Beograd. Dakako, i Hrvatskoj i Sloveniji, koji te informacije inače ne bi imale. U obje bilješke bilo je naglašeno da se traži diskrecija. Prekosutra je u beogradskom tisku objavljen izvještaj od dopisnika Tanjuga iz Rima, u kojem se sve ono što je trebalo biti tajno, objavljuje. Jedini kanal komunikacije mogao sam biti ja. Odmah sam otišao u Državno tajništvo Vatikana i rekao da je vjerojatno moja bilješka u Beogradu umnožena, poslana Tanjugu, on ju je vratio u Rim svome dopisniku i ovaj je sve vratio natrag u formi novinarskog izvještaja. Ja sam to ispričao da ne misle da sam izvor informacija.

Kako tada nije bilo opće potpore za vatikanski prijedlog, čekalo se ministarski sastanak Europske zajednice 16. prosinca 1991., a onda se Vatikan odlučio za priznanje 13. siječnja 1992.

Pismo visokom diplomatu u Beogradu Sultanoviću neobično je u diplomatskoj komunikaciji. Što se događalo nakon traženja da date ostavku?

Pismo podsekretaru Sultanoviću je moj odgovor na zahtjev da dam ostavku. Šef ministarstva je tada Milivoje Maksić, a svi se vjerojatno konzultiraju u širem krugu. U studenom me prestaju plaćati, tako da sam očekivao smjenu. To je ipak rijedak čin: smjenjivanje veleposlanika. Ostao sam bez novca i u vezi s tim je jedan zanimljiv detalj: kada sam s 200.000 lira u džepu išao na ručak s američkim veleposlanikom da bih mu pokazao da se ne slažem s politikom Washingtona, platio sam ja ceh zadnjim novcima što sam ih imao.

U prosincu sam imao još jednu turneju predavanja. Otišao sam u Trst, molio da me prevezu u Ljubljani i onda je Zdravko Tomac, tada potpredsjednik Vlade nacionalnog jedinstva, poslao automobil da me odvezu u Zagreb. Nisam imao ni za put. Tada sam dobio u Zagrebu papir, nakon razgovora s predsjednikom Tuđmanom, kojim sam imenovan ovlaštenim predstavnikom RH u Italiji i pri Svetoj Stolici. Bilo je to 10. prosinca. Taj dokument nije

u formalno-diplomatskom pogledu imao vrijednost, ali sam ga uvijek nosio u džepu.

Jeste li obavještavani o akcijama i susretima hrvatskog svećenstva u Vatikanu tih dana?

O nekima sam informiran. Većinu biskupa i ostalog svećenstva sam osobno poznao, tako da problem moje osobne komunikacije nije postojao, jer su znali moja stajališta, a bio sam iz struke, kao sociolog religije. Znao sam za aktivnosti kardinala Kuharića, ali, znate kako je, Vatikan koristi ili ne sluša samo mjesne izvore, već želi i nezavisnija mišljenja i analize. U odnosu prema SSIP-u bio sam u svojevrstnoj izolaciji i bez ikakvih finansijskih doznaka. Na staru godinu 1991., ne meni izravno, već naslovljeno na Dušana Štrbca, stiglo je pismo za mene u kojem se traži da dam ostavku jer sam postupao suprotno interesima SFRJ. Istog trenutka sjedam za pisala stroj, iako mi je na večeru dolazilo 12-oro ljudi. Oni su me zatekli za strojem. Tada sam otkucao pismo Sultanoviću.

Nekoliko dana kasnije Ukazom br. 1 Predsjedništva SFRJ razriješen sam dužnosti s obvezom da 15. siječnja 1992. dođem u Beograd da se razdužim. Prema ugovoru između Filozofskog fakulteta u Zadru imao sam pravo vratiti se na fakultet. Istog trenutka otišao sam do Državnog tajništva Svete Stolice, koje je također dobilo notu iz beogradskog Saveznog sekretarijata koja je uručena nuncijaturi u Beogradu. Na moje pitanje pristaju li oni na odluku jednog nelegalnog tijela, nepotpunog Predsjedništva, odgovoreno mi je da u formalnom pogledu nema problema jer Sveta Stolica i dalje ima diplomatske odnose s Jugoslavijom. To sam i očekivao, poznavajući pravila. U tome sam trenutku izvadio papir o svom imenovanju za opunomoćenog predstavnika Republike Hrvatske. Oni su rekli da im je drago da to znaju, ali da to nema nikakvu formalnu težinu. Dao sam im do znanja da se ne vraćam u Beograd i ne napuštam Italiju. Pitao sam ih bi li mi mogli dati na neko vrijeme diplomatsku zaštitu? Praksa je da se takva zaštita daje na "razumno" vrijeme. Ja sam tada, šaleći se, napomenuo da sam otočanin, bodul s Ugljana i da je nama malo više vremena potrebno da se "pribavimo razumu". Tražio sam dva-tri mjeseca diplomatske zaštite i to mi je obećano.

Što je značila diplomatska zaštita i što činite tih nekoliko dana do priznanja Hrvatske?

Imam diplomatsku zaštitu, što je značilo da imam diplomatski imunitet. Očekujući ovakav razvoj događaja, digao sam neke papire i pečate iz Ureda već ranije. Prvi mi je posao bio zaštititi stan, rezidenciju. Imao sam još uvijek diplomatsku putovnicu SFRJ. Talijanske vlasti ne znaju ništa o mojoj smjeni. Odlazim na poštu, stambenu upravu, vodovod... Samo sam struju zaboravio, i stan i telefon prebacujem formalno na Republiku Hrvatsku. Otkazujem rezidenciju Jugoslavije i prebacujem titulara. I to ide glatko. Pripremam hrvatske memorandume na kompjutoru uz pomoć jednog Talijana i u tom mi je trenutku nestalo struje. To je bilo čudno, ali se događa u Rimu. Otišao sam ipak provjeriti i u podrumu sam zatekao dva radnika

talijanske elektre s nalogom Veleposlanstva SFRJ da se isključi struja. Počeli smo se svađati, tražio sam od njih da me spoje sa svojim šefom. Nazvali smo ga iz moga stana, predstavio sam se kao veleposlanik SFRJ pri Svetoj Stolici, što su radnici i potvrdili. Tražio sam da mi vrate struju, što su i učinili. Meni nisu slali karabinjere, ali Iztoku Simonit[t]iju jesu, tražeći da ga izbace iz stana, ali u tome nisu uspjeli.

Stan je sve do danas u vlasništvu Hrvatske. Moj vozač sve do 15. siječnja ostaje mi lojalan. Kasnije mi supruga postaje i vozač i tajnica. I dalje sve radim i za Slovence. U tim danima imam intenzivnu komunikaciju sa svima koji traže još više podataka. Sve do 13. siječnja ujutro.

Kada je došla odluka o priznanju...

To sam jutro izašao iz stana nešto kopirati. Nakon povratka supruga mi je rekla da je zvao Eterović i da će u podne ići priopćenje Svete Stolice o priznanju. Nazvao sam Eterovića. On je tada radio u Državnom tajništvu Svete Stolice. Potvrdio mi je informaciju koju je prethodno dao mojoj supruzi. Tih dana nismo znali kada će uslijediti odluka o priznanju. Visjela je u zraku. Znalo se da će i EU zasjedati, ali ne i datum i mjesec priznanja. Javio sam Tuđmanu da će priznanje danas biti objavljeno. On mi također ne vjeruje. Oko 11h došao sam do Vatikana. Vijest je bila pod embargom do 12h. Dobio sam ipak kopiju. Dokument je velik, s obrazloženjem odluke i odmah ga šaljem Uredu Predsjednika, ali i Slovincima. Odluka je emitirana u 12h. Tada sam "zavidao" ploču Veleposlanstva Republike Hrvatske pri Svetoj Stolici na vratima rezidencije.

Inače, veliku pomoć tih dana imao sam od našeg diplomata Ante Barbira, konzularca, koji je i sam već tada dobio otkaz i najavljeno mu je povlačenje, kao i od pomoćnika vojnog izaslanika Gorana Kursara, koji cijelo vrijeme radi za nas, a ponašao se kao zastupnik JNA. Umalo tada nije nastradao. Kasnije je postao pukovnik Hrvatske vojske.

Sve tada ide preko mene, dogovor za novog veleposlanika i svi tehnički poslovi. Tek tada sam napisao pismo Tuđmanu i rekao mu da se prema dogovoru javljam i da je ploča stavljena na vrata veleposlanstva. Nekoliko dana kasnije nazvao me Božidar Gagro, zamjenik ministra vanjskih poslova i rekao da se za mene traži potvrda kao hrvatskog veleposlanika u Republici Italiji. Četiri sam mjeseca još radio i jedno i drugo, čekajući da u Vatikan dođe Ive Livljanić. Bio sam i predstavnik pri FAO-u. Jugoslavenskog kolegu Duška Štrbca nisam više vidio. U veljači 1992. bio je oproštajni susret s Papom, dobio sam lijepo pismo od Sodana, dobio odlikovanje Viteza velikog križa Papinskog viteškog reda, jedno od uobičajenih. Uspostava diplomatskih odnosa s Italijom ide brzo, ali je još godinu dana trebalo da Rim prizna da je Hrvatska sljedbenik bilateralnih ugovora između Italije i SFRJ.

Mislite li da je međunarodno priznanje Hrvatske i Slovenije ubrzano priznanjem Vatikana?

Sigurno je da je za ubrzanje procesa priznanja značajna uloga Vatikana. Od jeseni 1991. aktivnost vatikanske diplomacije išla je u tome smjeru.

Odlučnost i nastojanje da se odmah priznaju te države, skrtilo je put odlučivanja ostalih država. Tu je radila i njemačka diplomacija i EU kao cjelina. Uobičajeno je da priznanje i uspostavu diplomatskih odnosa Vatikan uspostavi u kraćem ili duljem vremenskom odmaku u odnosu na ostale zemlje. Činjenica da je priznanje Zagreba i Ljubljane došlo dva dana ranije, bilo je neuobičajeno.

Kako ste tada gledali na talijanskog ministra vanjskih poslova Giannija de Michelisa?

De Michelisa sam tada ocjenjivao kritički. Međutim, danas bih svoj dojam nešto ispravio, dao bih mu bolju ocjenu od prijašnje.

Kako tih dana u Rimu živi i funkcionira hrvatska zajednica? Tko su Vaši prijatelji tamo?

Prijateljvao sam s Inoslavom Beškerom i Silvijem Tomaševićem, dopisnicima hrvatskih glasila u Rimu, pa dopisnicima *Dela*. Tu je još i obitelj Poklepović i obitelj Dujela. Čovjek koji je nepravedno imao velikih teškoća je Ilija Mimica, koji je 1991. izbačen iz Tanjuga jer je hrvatskom Saboru poslao poruku da je u ovim teškim trenucima uz svoj narod. Izbačen je iz Tanjuga, a u Hrvatskoj ga nitko nije htio, pa je radio honorarno u Italiji, pisao je za ljubljansko *Delo*, sada živi u Mimicama. Ja sam bio novinar i nastojao sam da mi svaki izlazak u Rim završi u klubu u kojem su se okupljali strani novinari u Italiji, zahvaljujući čemu sam dao veći broj intervjuua. Naravno, tu je i dio Hrvata koji žive u Rimu i lobiraju za hrvatske interese.

Kako izgledaju prvi mjeseci rada hrvatskog veleposlanstva u Republici Italiji?

Kad sam otvorio hrvatsko Veleposlanstvo u Italiji, Ante Barbir je osnovao i utemeljio sve konzularne poslove u mojoj kuhinji, sve papire prilagodio je novoj državi. Kako je u međuvremenu stigao novi veleposlanik pri Svetoj Stolici Ive Livljanić, preselili smo se iz moje u Barbirovu kuhinju i tamo radili. Potom smo pronašli jednu malu zgradu, a 1. lipnja 1992. došao je prvi dio osoblja, kadar koji nije imao nikakvo diplomatsko iskustvo. Slično mi se dogodilo i kasnije u Grčkoj, kada je te ljude trebalo učiti osnovnim diplomatskim vještinama i poslovima. Bilo je to zanimljivo vrijeme. Doduše, moji su mi kolege govorili da je lakše otvoriti dva veleposlanstva nego zatvoriti jedno. Veliki dio komunikacije Republike Hrvatske tih mjeseci s Izraelom, Albanijom i nekim južnoameričkim zemljama ide upravo preko Rima.

Dr. Ivica Maštruko

Ambasador pri Svetoj Stolici

Prilog: Poruka koju je Ivica Maštruko 1. siječnja 1992. uputio svom pretpostavljenom u Saveznom sekretarijatu vanjskih poslova u Beogradu, nakon što je od njega zatražena ostavka.³

Vatikan-Rim, 1. siječnja 1992.

SSVP – SULTANOVIĆU, I Upravi i svima onima
koji u SSVP obavljaju poneku dužnost

Veza: vaš telegram br. 438315

Obradovao me, časni Sultanoviću, vaš telegram. Nije me iznenadila, ali me razveselila vaša silvestrovska čestitka. Nasmijala me vaša novogodišnja želja za mojom ostavkom. Vi ste, doista, nepopravljivi i tvrdoglavi optimist. I tako divan i blag – dobrodušan, reklo bi se, čovjek. Uzbudjen, dakle, pohahtah da vam sročim odgovor. Ne samo jedan: više verzija – kako biste, prema osobnom izboru, opredjeljenju i senzibilitetu, mogli odabrati pogodno, prigodno i političkoj razini vaših šefova primjereno reagiranje. Evo, dakle, kraćeg pregleda i nekoliko vezrija mogućih odgovora.

Odgovor (a) na osnovi rečenica iz vaše depeše

Elem, kažete vi da u javnim nastupima napadam na državu čiji sam zvanični predstavnik. E, pa, časni moj Sultanoviću, nisam ja Kadijević, niti pripadnik njegovih “hrabrih” jedinica da napadam države i narode. I usrećili biste me kada biste mogli navesti i jedan primjer gdje sam ja to napadao bilo koju državu (uključujući Afganistan, Jugoslaviju, Srbiju ili Ruandu, Francusku i Iran). Dapače, branio sam države i narode govoreći istinu o moralnim nakazama, političkim trogloditima i intelektualnoj nedonoščadi koji hoće državu i narode voditi u pakao smrti. Ako se vi osobno ili dio gazda u Beogradu osjetio napadnutim – pokušajte se braniti časnim djelima.

Vaše tvrdnje da sam “izuzetak u celokupnoj diplomatskoj službi” veseli me. Kada bi to bio stav cjelokupne grupe rukovodećih birokrata u SSVP tada bih to mogao doživjeti i kao svojevrsno priznanje.

A kada je riječ o mom, navodnom, neprovođenju instrukcija, moram vas uljudno zamoliti da se ne pokušavate spuštati na razinu niskog zezanja. Uostalom, znate i sami da, prema sipovskom pravilniku i uputstvu, ne dobivam depeše (od samoga moga dolaska) osim onih koje su izričito naslovljene na moje maštrukovsko prezime.

Vaša je sljedeća tvrdnja da se ne ponašam i ne radim u “skladu s odgovornom funkcijom” koju obavljam. Ostavite, opet vas uljudno molim, uputstva

³ Dokument se nalazi u privatnoj arhivi Budimira Lončara.

o ponašanju. Imam za tako nešto mnogo dostojnijih, prihvatljivijih i kvalificiranijih učitelja i ocjenjivača. Mnogi bi od njih, siguran sam, posvjedočili o visokoj profesionalnoj razini posla koji radim, a neskromno vas podsjećam da o međunarodnim aspektima djelovanja vjerskih zajednica znam ponešto. S time se i vi i drugi gazde u Knez Mihajlovoj (uza sav kiseli osmjeh), ipak, slažete.

Kažete vi, časni moj Sultanoviću, dalje u svom “dostavnom brzopjavu” da zbog toga “smatrate da bi častan korak bio podnošenje ostavke, bez odlaganja”. Nije mi jasno da li sebe oslovljavate kraljevskom množinom ili je u pitanju neka struktura, forum, organizacija, podružnica, međunarodna zajednica ili grupa ljubitelja prirode i grupnog seksa.

Odlaganja će, međutim (što se može?), ipak biti. A o časti ćemo, časni moj Sultanoviću, malo dalje, na drugom mjestu i u drugom odgovoru. Ovdje samo napominjem da o njoj (tj. o časti) može zboriti onaj tko je ima. Dokažite djelom ili, makar, riječima da takvi kod vas – postoje.

Odluku o ostavci, benevolentno, prepuštate meni. A kome biste, zaboga? Pa nećete, valjda, i to umjesto mene uraditi. Uostalom, ne bi me začudilo.

O granicama tolerancije nemojte mi govoriti. Od vas u državnim struktura na tako nešto nitko nema moralno pravo. Govoriti meni o toleranciji dok mi majku, staricu, dok mi rodbinu i djecu u Zadru topovima ubijaju, avionskim bombama danima gnječe po naredbi poludjelih generala i uz vašu suglasnost – pa, molim vas, to je perverzno, to je sablažnjivo i u plemenu Tutsi. O kakvom vi to dostojanstvu pričate, kada ste na njega pljunuli onoga trenutka kada ste prešutno dali suglasnost za bacanje prve bombe na ranjenike, kada ste bez riječi protesta prihvatili da vaše gazde ubijaju civilno stanovništvo. Ubijaju, dragi gospodine. Nameću im ostavke na život, rekli biste kancelarijskim rječnikom.

Imajte na umu da sam vaše riječi o tome da je država (apstraktno Nešto, bog, apsolut, kult, policija, moć) dužna zaštititi svoja prava – shvatio kao prijetnju, kao opomenu koja bi mogla rezultirati ugrožavanjem moga života. Nemojte se zaletjeti i reći kako pretjeravam. U ovom slučaju ne optužujem vas osobno. No, isuviše dobro poznam mentalitete onih koji vama vladaju i kojih i vi imate razloga da se bojite. Zbog toga ću poduzeti korake da bi se znalo: za svaku moguću nezgodu koja bi mi se eventualno dogodila bit ćete vi smatrani odgovornim, a uz vas i oni koji vama vladaju. Uzgred: pretpostavljam da već pripremate i nove sitne psine – financijske, prostorne, komunikacijske restrikcije i podmetanja. Očekujem da budete barem malo maštovitiji nego dosad.

Odgovor (b) kao daljnji argument za vaš zahtjev

Na pragu nove godine i novih nadanja opet smo prisiljeni govoriti o ratu i o smrti. Ubijaju nas i dvolično pišu prijedloge za mir i ostavke. Govore o dostojanstvu i službi. A, s druge strane, djelatnosti, aktivnosti, izjave i poruke “saveznih organa” koje se ovih dana iz Beograda odašiljaju u svijet tele-

fonom, pismima, preko ambasada i posebnih izaslanika – mogu samo izazivati prezir i gnušanje zbog hipokrizije koja je osnova i temelj tih “načrtanija”. Naricanje nad sudbinom Jugoslavije, pozivanje na međunarodne norme, zabrinutost za sudbinu naroda i farizejsko zalaganje za mir – potpisuju upravo oni federalni činovnici pod čijim se pokroviteljstvom i uz čiju se, izričitu ili prešutnu, suglasnost ubijaju djeca, ruše bolnice, uništava život i gaze ljudi, oni koji su čitav krvavi pir i započeli.

Treba, doista, u sebi imati nečeg iskonski i izvorno bestijalnog da bi se bombama i raketama bilo koga tjeralo na ljubav i zajedništvo. Nakon onoga što je gnjili dio srpstva (kojeg izdvajam od časnog) u ratnom plesu – pod maskom federalnih trupa – učinio Vukovaru, Osijeku, Karlovcu, Zadru, Dubrovniku, Vinkovcima, Sisku ... zar mogu ti ubogi činovnici nekadašnje Federacije pomišljati da će im itko vjerovati, da će itko htjeti s njima živjeti u bilo kakvom obliku zajedništva? Zar Crnogorci doista ne vide da će zbog pljački, lopovluka, paleža i krađe njihovih “hrabrih” jedinica po Konavlima godinama nositi pečat sramote i lupeštva, a da će zbog onoga što učiniše Dubrovniku i starosti (Grada i ljudi) biti prezirani zbog kukavičluka, jer bijedno bijaše njihovo barbarsko junaštvo.

Sve se manje radi o različitim ideologijskim konceptima ili političkim razlikama među akterima i rukovodstvima pojedinih republika. U ovom ratu koji se vodi isključivo na području Hrvatske i isključivo protiv Hrvatske riječ je o poludjelom umu. Generali, Kostići, Jovići izgubili su osjećaj za realnost, iz područja razuma iskočili su u sverazarajuću mržnju, bijes i destrukciju, posegnuli su za necivilizacijskim postupcima i prisilom na ljubav. U običnim mirnodopskim okolnostima i okvirima bili bi optuženi zbog silovanja, ali uz armiju i oružje kojima raspolažu, oni nisu obični političko-erotski voajeri i silovatelji izopačena uma, već su i politički i ratni zločinci. Razlike ipak ima: Kostići su politički zločinci, Sejdo to nije (jer on nije kriv što je tamo, a i ne zna što čini), ratni su zločinci generali Negovanovići, Kadijevići, Mladići, Uzelci. Nisu toliko glupi da ne znaju da se raketama narodi ne mogu tjerati na osnivanje i održavanje zajednica.

Zbog toga i kažem: nije ovdje riječ o ideologijskim ili političkim razlikama. Masku zabrinutosti za Federaciju i zajedništvo jugoslavenskih naroda navukli su bolesni umovi. Oni su danas u federalnim organima tu svoju bolest pretvorili u tragediju Hrvatske. Ovdje, dakako, ne uključujem sve one emotivne i dobronamjerne Jugoslavenone koji su svoje shvaćanje i poimanje jugoslavenskoga zajedništva zadržali na razini dobrohotnog i nenasilnog intimnog ili kolektivnog opredjeljenja.

Ne optužujem generale i kostiće (malo “g” i malo “k” u izvorniku, op. T. J.), kao što je to danas propagandno moderno i probitačno, da su boljševici ili četnici. Ne. Oni su, naprosto, poludjeli sijači smrti i, zbog toga, bi – u skladu sa zahtjevima liječničke etike – u njihovu slučaju trebala intervenirati i međunarodna zdravstvena organizacija.

Odgovor (c) koji podrazumijeva neke ocjene i procjene

Dakle: cilj vašega zahtjeva mogao bi biti i onemogućavanje djelovanja ove ambasade. Što bi se političkim rječnikom reklo: sprečavanje održavanja kontakata s Državnim tajništvom i dikasterijima Svete Stolice, te s diplomatskim zborom u Vatikanu. A tada biste mogli i poslati otpravnika poslova po svom odabiru, ukusu, opredjeljenju, izgledu, stasu, obličju i umu. E, vidite: to ne bude išlo. Politička imaginacija morala bi biti nešto upotrebljivija.

I onda: ovom ste depešom počinili još jednu glupost. Zaslužili ste da vas se – poput neposlušnog djeteta koje zabada svoje prste u marmeladu – udari po tim trapavim, nespretnim i umazanim rukama. No, budući da je to druga po redu vaša nepodopština, imate građansko i prometno (oliti saobraćajno) pravo počinuti još jednu malu, prljavu, glupost ili psinu. Nakon toga, doista, morate u samostan.

I zatim: razina vašega zahtjeva opravdala bi sličnu razinu moga odgovora, koji bi, u tom slučaju, mogao biti na razini političkoga vam uzora: malo morgen! No, to je, ipak, nivo raspolućenoga uma, a ne onih koji pretendiraju da su odmakli od stupnja troglobiona.

Pa zaista: kud ste krenuli u prokletstvo u kojem vam ni vatikanski ni patrijarhalni blagoslov ne može pomoći. Jer zamislite, kakve li koincidencije?, švicarski se gardisti-katolici na vjernost papi, već preko 450 godina, zaklinju podižući u zrak tri prsta desne ruke.

Odgovor (d) koji je važeći i za formalno-službenu upotrebu valjan

Kada bih vam napisao ostavku značilo bi da vašu depešu ozbiljno shvaćam i kao svoje stvarno nadredjene prihvaćam. Kada bih tu ostavku poslao Kostićevu poluPredsjedništvu značilo bi da priznajem legitimnost njegovih odluka. Kada bih to isto dostavio samoproklamiranoj Skupštini SFRJ moglo bi se pomisliti kako njihove odluke smatram politički relevantnima i zakonitima.

Zato: vašu molbu, sugestiju, zahtjev ili kako već to želite nazvati, jednostavno – IGNORIRAM.

Napomena (koja se ovdje shvaća kao očekivanje): hajde pošaljite mi primjerak vaše ostavke da vidim kako to izgleda i kako se to radi.

Zadivljen vašim umom, te idejom da s vašim mudroslovljem upoznate i ambasadora Štrbca, kao i beskrajnim intelektualnim naporom koji ste uložili u pokušaje svladavanja osnovnih temelja makjavelizma ostajem (glede i unatoč) – kako bi se na ovim prostorima kazalo

*Ponizni i u Gospodinu Vam odani rob Božji
Ambasador pri Svetoj Stolici
Prof. dr. Ivica Maštruko*